

Ultimativní mechanické charakteristiky

- ❑ Pevnost (síla do přetrhu)
- ❑ Napětí do přetrhu
- ❑ Relativní pevnost
- ❑ Protažení do přetrhu
- ❑ Tažnost (relativní protažení)
- ❑ Moduly
- ❑ Tržná délka
- ❑ Speciální typy namáhání

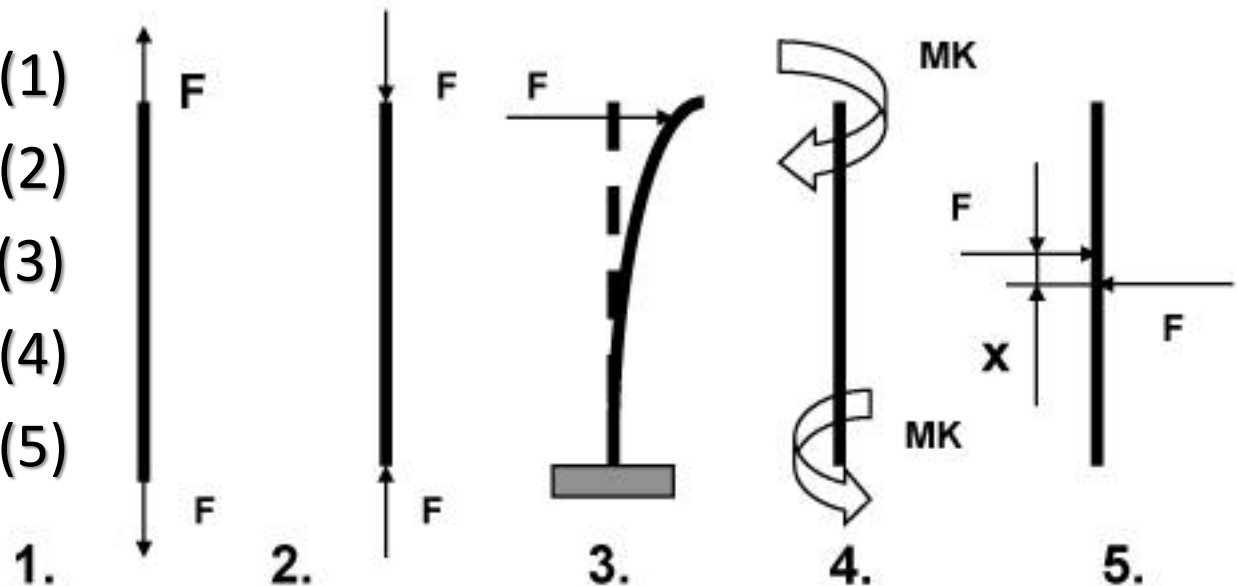

Mechanické vlastnosti materiálů

- Odezva na mechanické působení vnějších sil
- Jejich všeobecná definice je shodná u všech typů materiálů včetně textilních (vláken, přízí a nití, plošných textilií), nejčastěji jsou namáhány:

- tahem (1)
- tlakem (2)
- ohybem (3)
- krutem (4)
- stříhem (5)

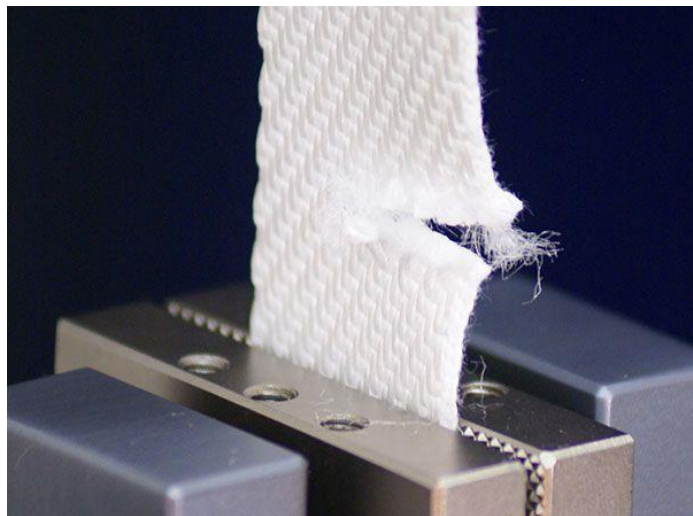

Textilní materiály

PRAXE
kombinované namáhání

LABORATOŘ
oddělené zkoušky

VLIVY

velikost zatížení

doba zatížení

rychlost namáhání

Mechanické vlastnosti

Zpracovatelské vlastnosti

Ultimativní mechanické vlastnosti

Veličina	Značka	Jednotka
Pevnost (síla do přetrhu)	F	N
Napětí do přetrhu	σ	Pa
Protažení do přetržení	Δl	m
Tažnost (relativní protažení)	ϵ	%
Moduly (odpor materiálu vůči deformaci)		
E [GPa]	G [GPa]	K [GPa]
<i>tahový</i>	<i>smykový</i>	<i>tlakový (kompresní)</i>

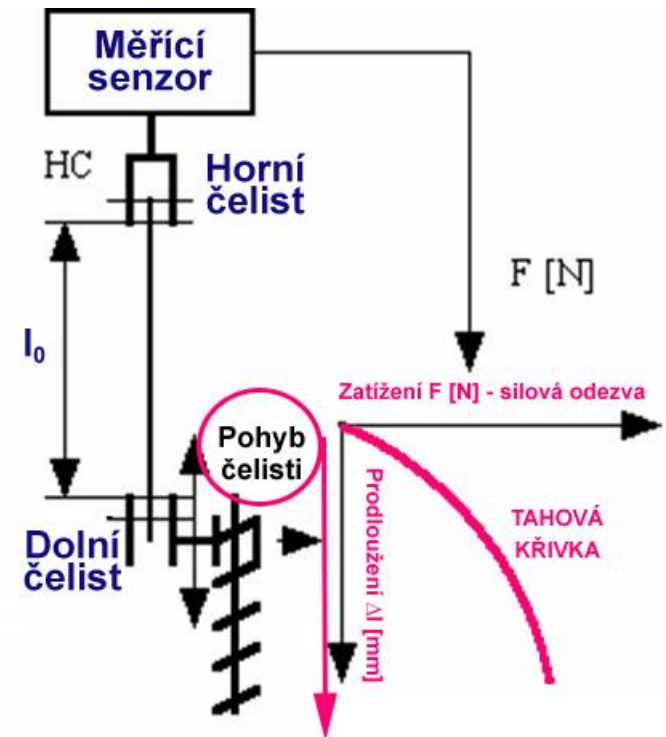
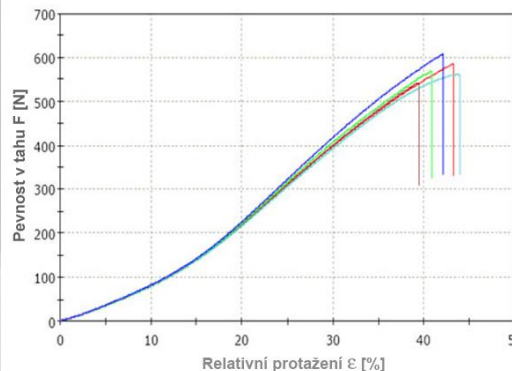
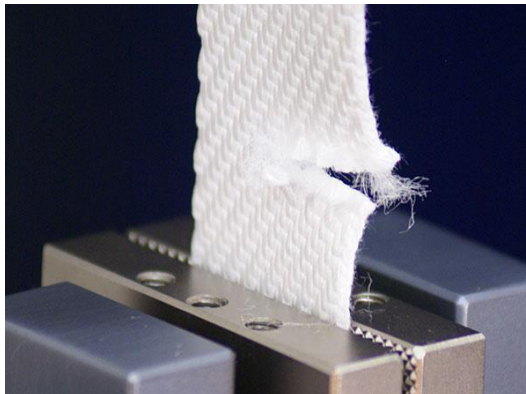
Speciální typy namáhání textilií

Veličina	Značka	Jednotka
Relativní pevnost (příze, vlákna)	F_r f	[N/tex] [cN/dtex]
Tržná délka	L_T	km
Pevnost za mokra Pevnost v uzlu	f_m, f_u [% z $F_{suchá}$]	
Pevnost v natržení a dalším trhání	$F_{střední}$ [N]	
Pevnost švu Pevnost Ipění vrstev	$F_{šev}$ [N] η_s [%]	
Tahové zkoušky pro NT a geotextilie		

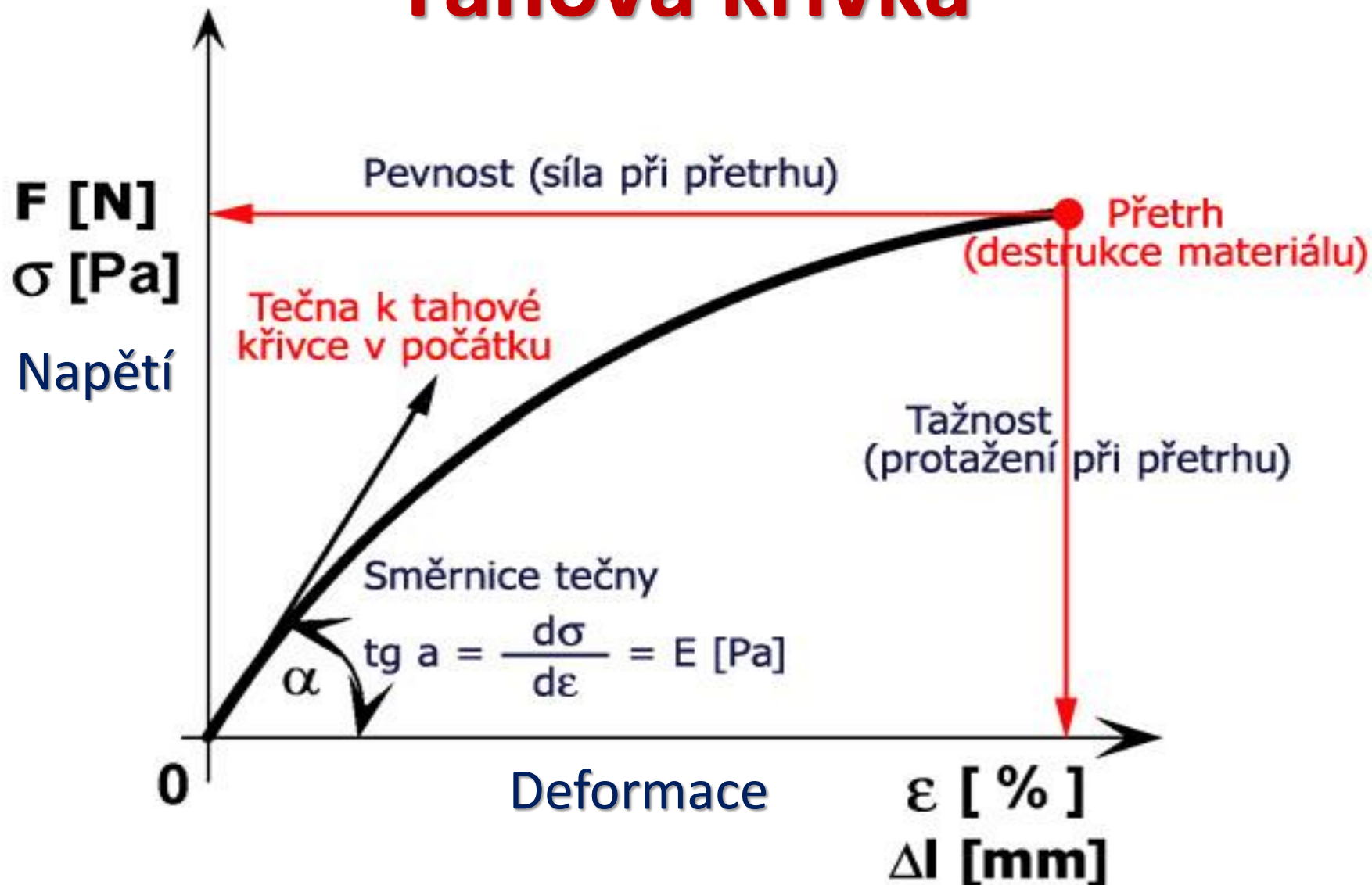
Namáhání v tahu

- ❑ Zkoušky jsou prováděny na **dynamometru**
  - ❑ přístroj pro definované namáhání vzorků
  - ❑ registrace tahové síly a deformace (protažení)
  - ❑ **Trhací stroj** nebo **trhačka**
- ❑ Odezva na namáhání v tahu:
  - ❑ **Pevnost materiálu v tahu**

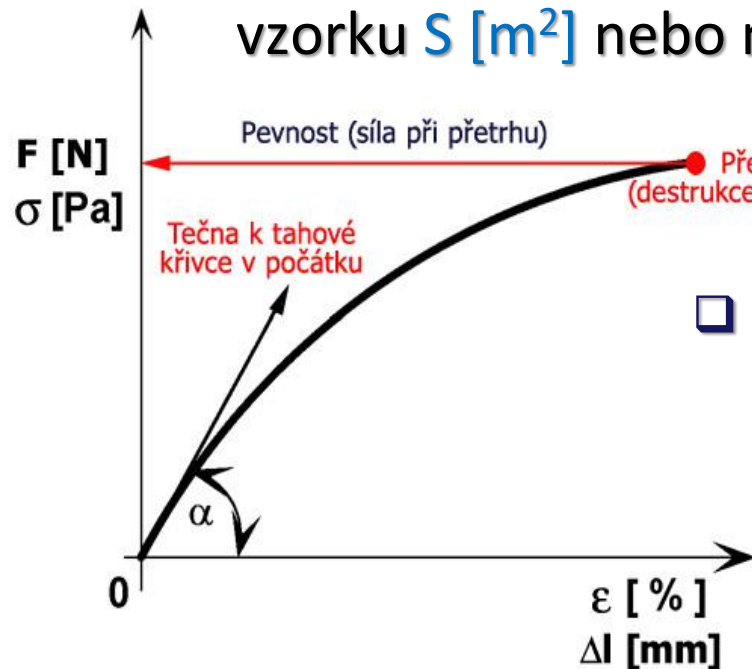
Tahová křivka

Síla (napětí) do přetrhu

- Pevnost v tahu σ , Relativní pevnost F_r
- Absolutní síla F [N] přepočítaná buď na plochu průřezu vzorku S [m²] nebo na jemnost vzorku T [tex]

$$\sigma \text{ [Pa]} = F \text{ [N]} / S \text{ [m}^2\text{]}$$

$$F_r \text{ (f) [N/tex]} = F \text{ [N]} / T \text{ [tex]}$$

- pro vlákna a jednoduché příze se používají odvozené jednotky: [cN/dtex], [cN/tex], [mN/dtex]

- Převod mezi σ a F_r :

$$\begin{aligned} \sigma &= F \text{ [N]} / S \text{ [m}^2\text{]} = F \text{ [N]} / (T \text{ [tex]} \cdot 10^{-6} / \rho \text{ [kg}\cdot\text{m}^{-3}\text{]}) = \\ &= F_r \text{ [N/tex]} \cdot \rho \text{ [kg}\cdot\text{m}^{-3}\text{]} \cdot 10^6 \text{ [Pa]} \end{aligned}$$

Deformace – tahová (protažení)

- Absolutní deformace

$$\Delta l = l - l_0 \text{ [mm], [m]}$$

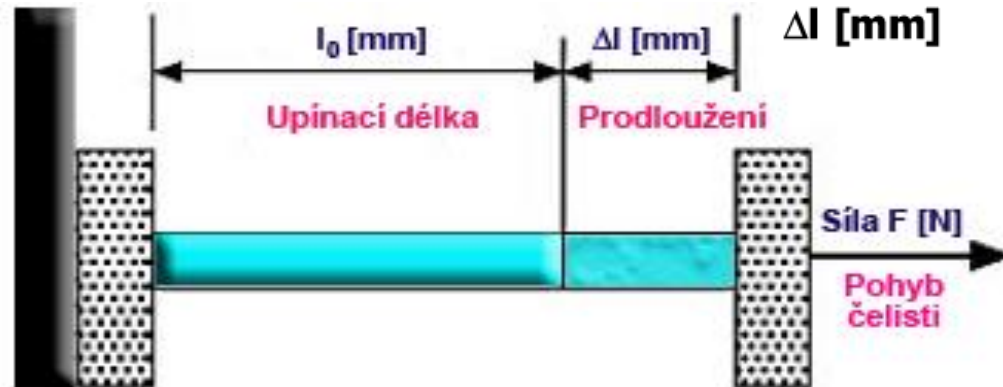
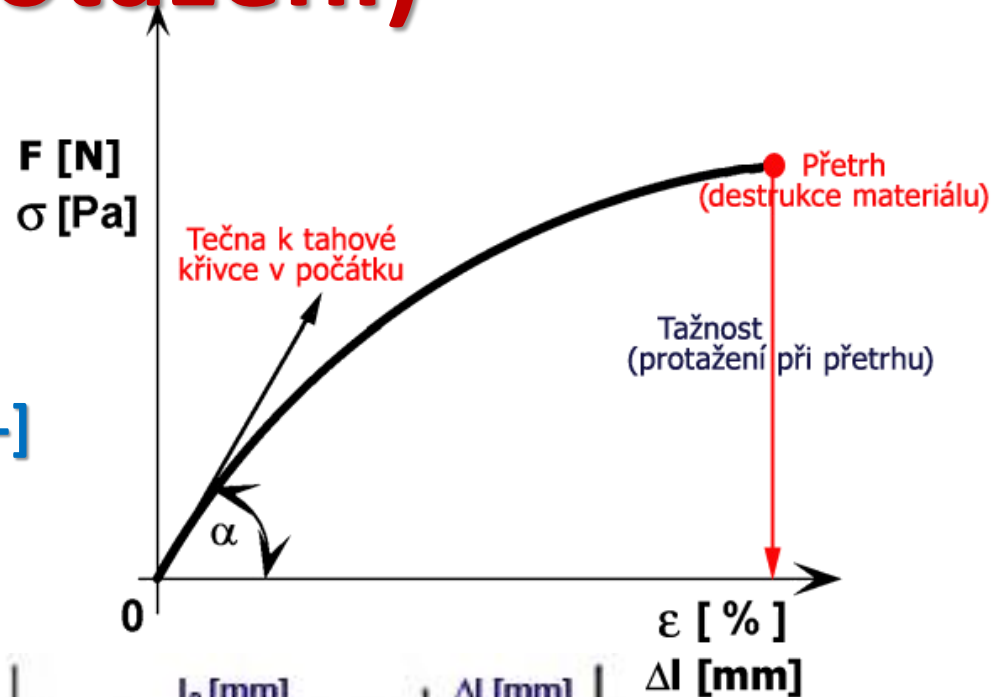
- Relativní deformace

$$\varepsilon = \Delta l \text{ [mm]} / l_0 \text{ [mm]} \text{ [-]}$$

$$\varepsilon = \Delta l / l_0 \cdot 100 \text{ [%]}$$

- **Tažnost ε [%]**

- velikost deformace při porušení vzorku

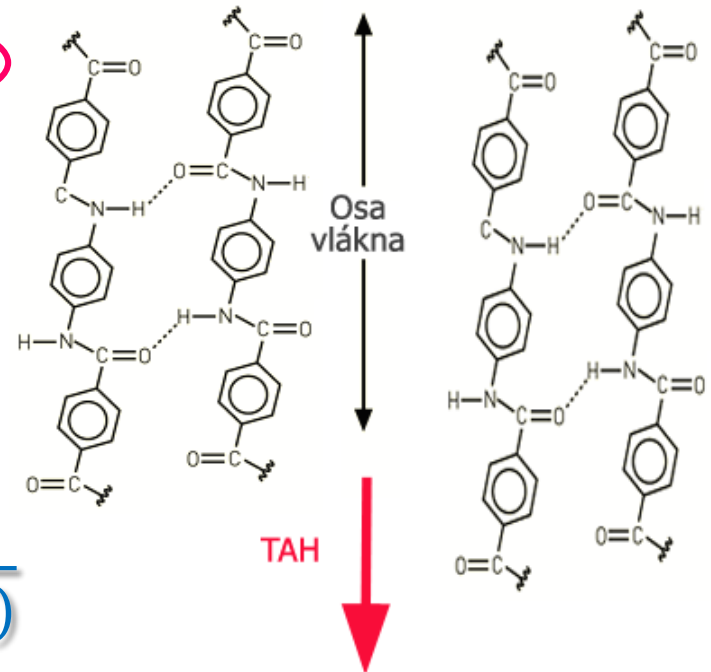
Moduly - tuhost materiálu

- Počáteční modul **E [Pa]** $\Rightarrow$ odpor materiálu vůči deformaci

$$\sigma = E \cdot \varepsilon \text{ [Pa]} \text{ Modul pružnosti}$$

- Poissonův poměr **ν [-]**:
s jeho pomocí lze určit změnu objemu původního materiálu na objem deformovaného materiálu

$$\nu = \frac{\text{příčné zkrácení } (d - d_0)}{\text{podélné prodloužení } (l - l_0)}$$

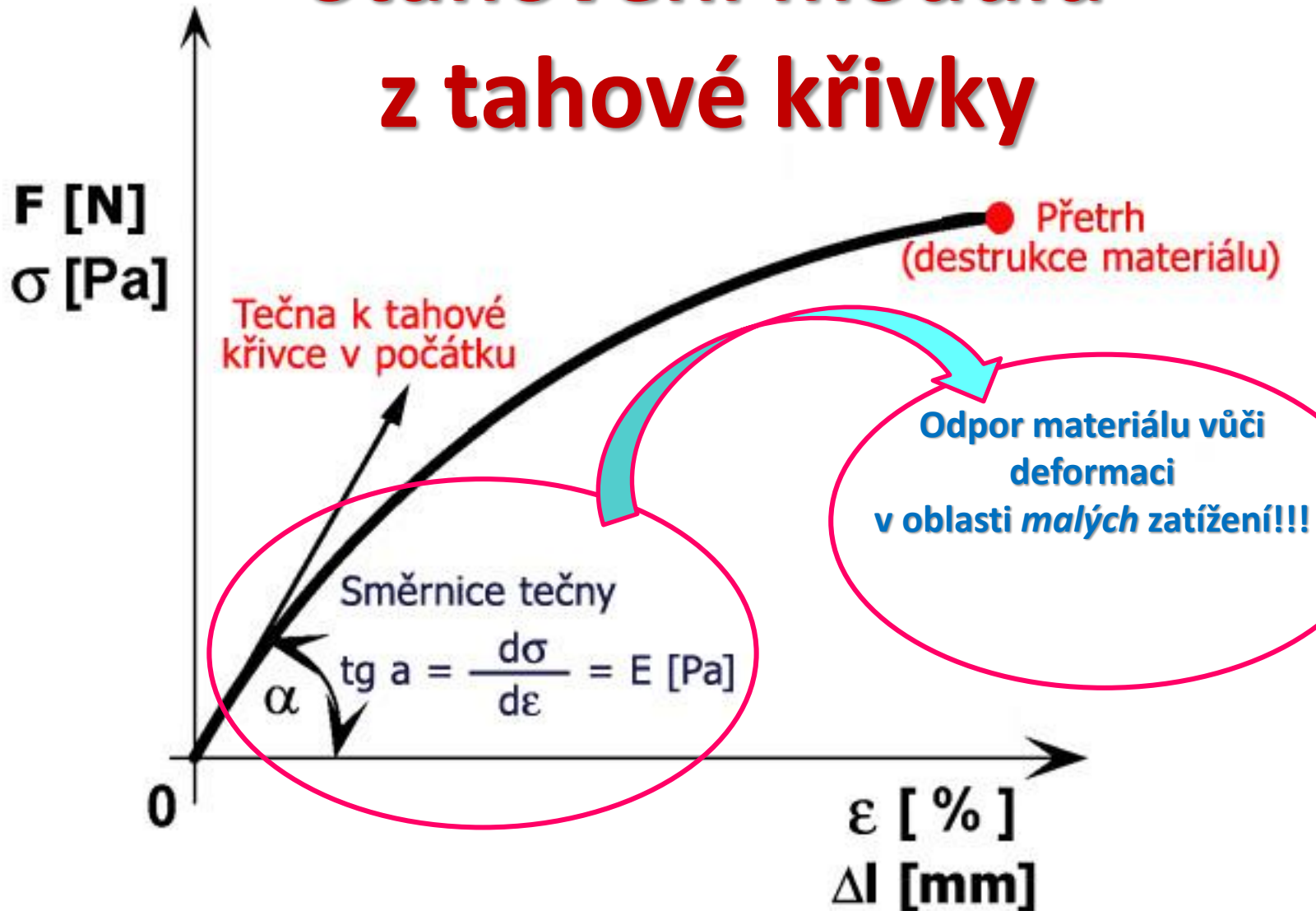
- Smykový modul **G [Pa]**
- Kompresní modul **K [Pa]**

$$G = E / 2 \cdot (1 + \nu)$$

$$K = E / 3 \cdot (1 - 2\nu)$$

Stanovení modulu z tahové křivky

Tržná délka

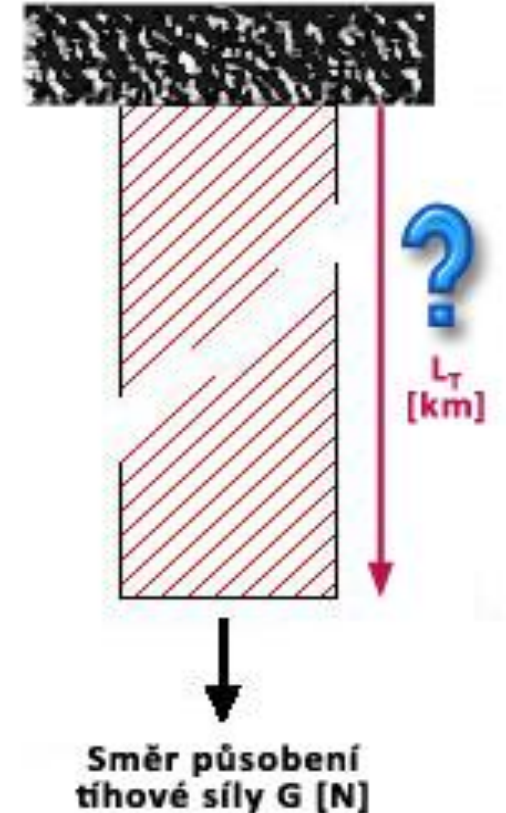
- Taková délka materiálu, při které materiál praskne vlastní vahou

$$G = F = m_{\text{textilie}} \cdot g$$

$$m_{\text{vlákno}} = T_{\text{vlákno}} \cdot L_{\text{vlákno}}$$

$$L_{\text{vlákno}} = \frac{F \cdot 10^6}{g \cdot T} \text{ [m]}$$

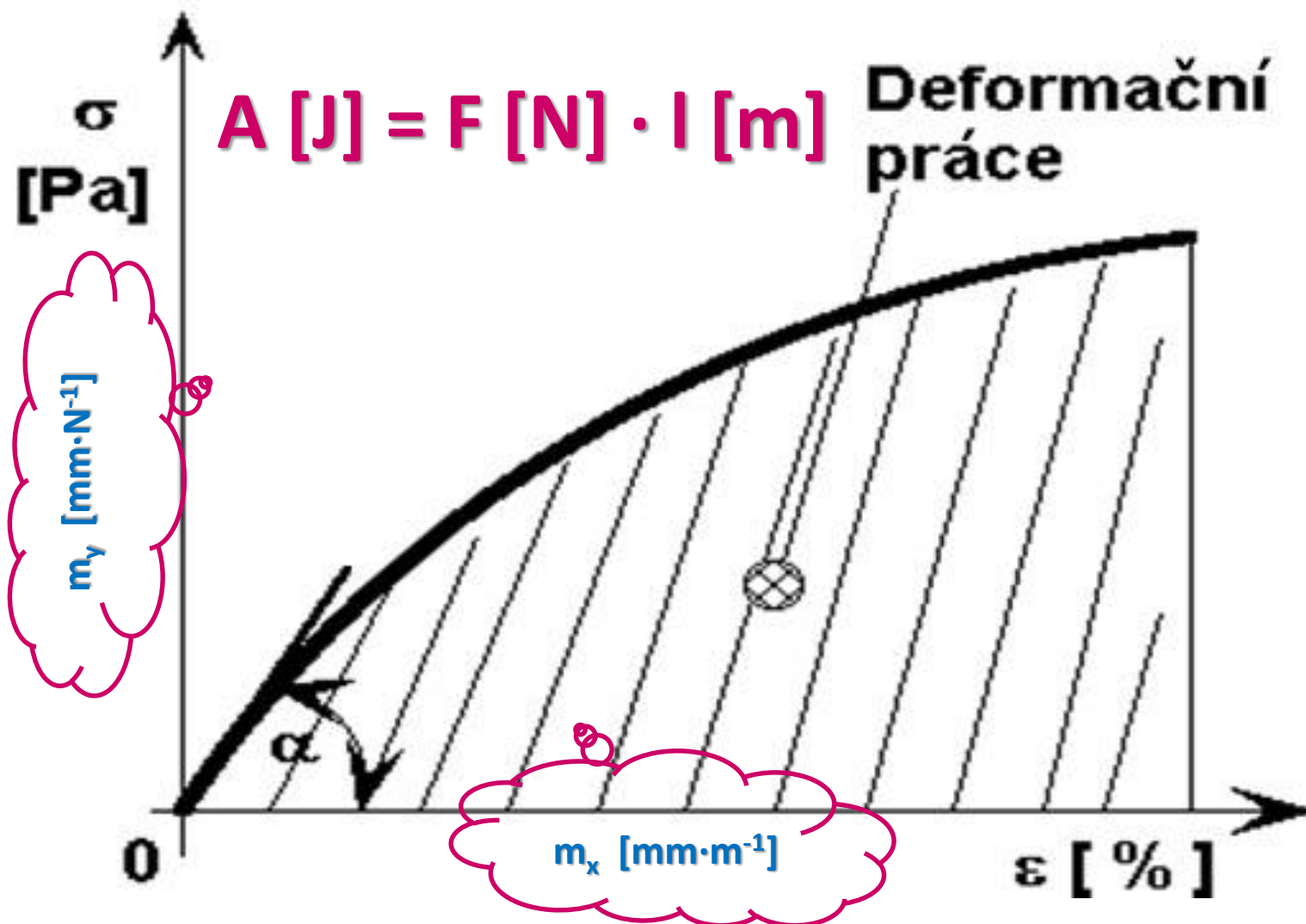
$$L_{\text{Textilie}} = F / (g \cdot 10^3 \cdot b \cdot \rho_s) \text{ [km]}$$

!!! Převody jednotek !!!

Deformační práce

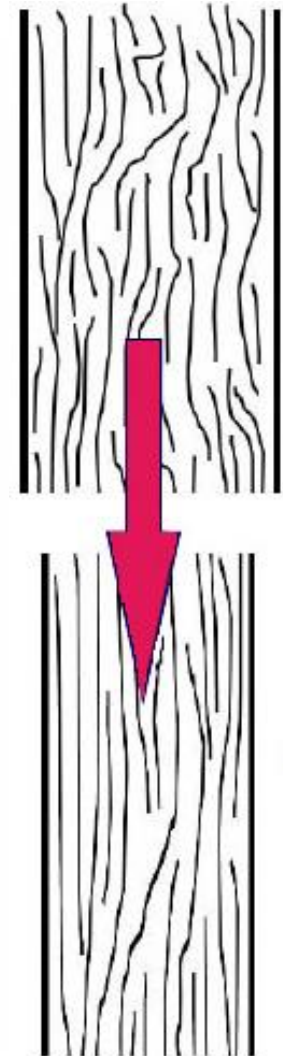
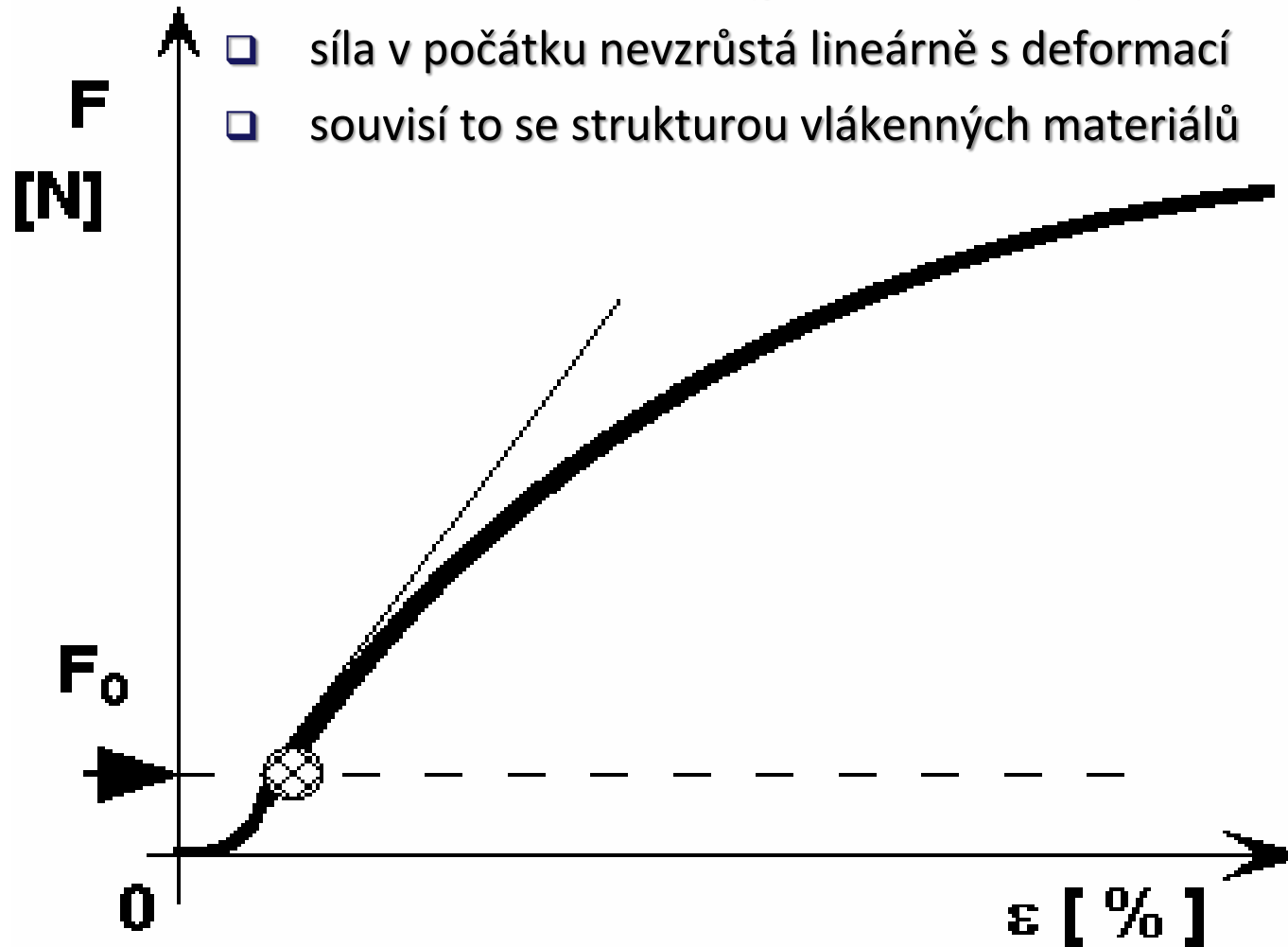

Předpětí

☐ Tahová křivka textilií (pracovní křivka):

- ☐ síla v počátku nevzrůstá lineárně s deformací
- ☐ souvisí to se strukturou vláknenných materiálů

Přístroje pro zkoušení pevnosti a tažnosti

- ❑ Přístroje pracující s **konstantním přírůstkem síly**
  - ❑ přístroje typu **Schopper**

$$\frac{dF}{dt} = \textit{konst.}$$

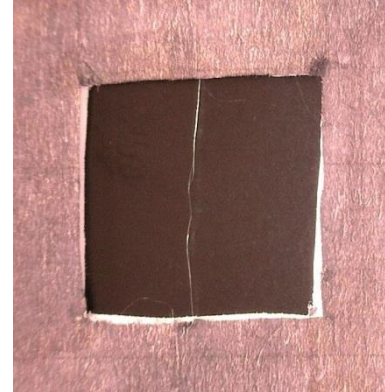
- ❑ Přístroje s **konstantním přírůstkem deformace**
  - ❑ dnešní moderní přístroje s výměnnými měřicími členy (měřící cella)

$$\frac{d\varepsilon}{dt} = \textit{konst.}$$

Pevnost vláken v tahu

- ❑ Zjištění meze pevnosti při přetrhu vzorku vláken
- ❑ **Norma ČSN EN ISO 5079 (80 0200)**
"Textilie – Vlákna – Zjišťování pevnosti a tažnosti jednotlivých vláken při přetrhu"
- ❑ Podmínky namáhání:
  - ❑ Klimatické podmínky
($T=20^{\circ}\text{C}$, $\phi=65\%$)
  - ❑ Upínací délka
 $l_0 = 10 \text{ mm}$ (20 mm)
- ❑ Předpětí – dle jemnosti
- ❑ Rychlost zatěžování
  - ❑ 50 % upínací délka / min pro tažnost $< 8\%$
  - ❑ 100 % upínací délka /min pro tažnost $\geq 8\%$

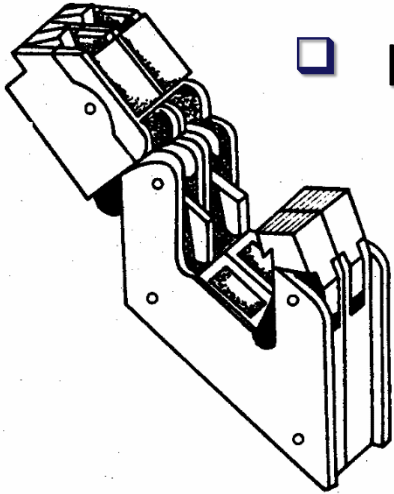
Dynamometry pro vlákna

- ❑ Analýza základních pevnostních charakteristik
- ❑ přístroj **VIBRODYN 400** + Lenzing text software
  - ❑ *rozsah zatížení:* 0 - 500 cN
  - ❑ *upínací délka* 10 mm
  - ❑ *rychlost deformace:* 10 mm·min⁻¹
  - ❑ *počet měření:* 50-100 platných měření
- ❑ Výstupní charakteristiky:
  - ❑ Měrná pevnost v cN/dtex
  - ❑ Tažnost v %
  - ❑ Modul pružnosti v cN/dtex
- ❑ **Další zařízení pro vlákna**
  - ❑ Digital Electronic Fiber Tester (CompuText)
  - ❑ LabTest 2.010 (LaborTech)

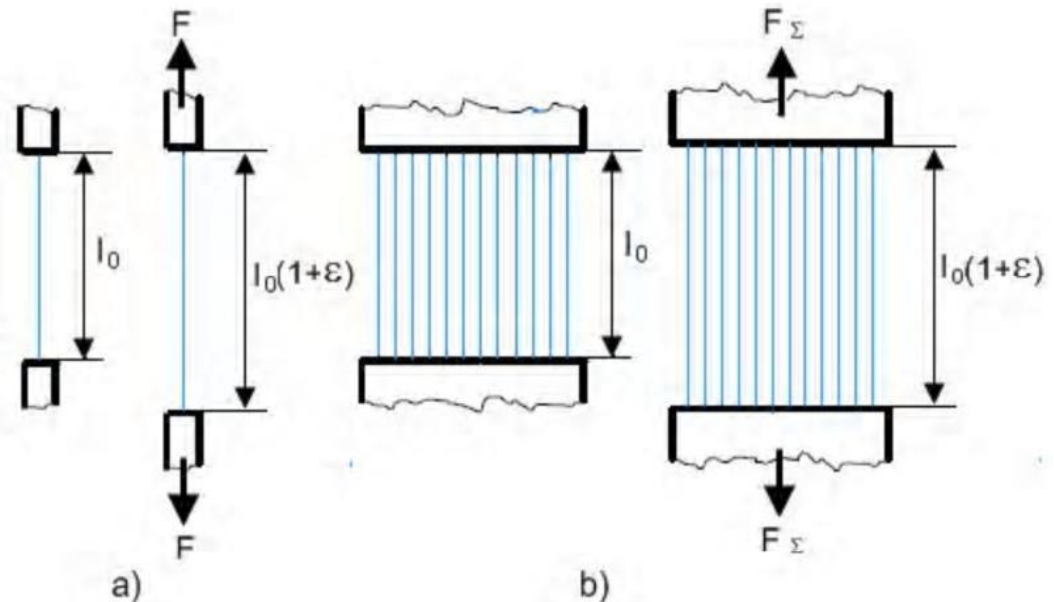
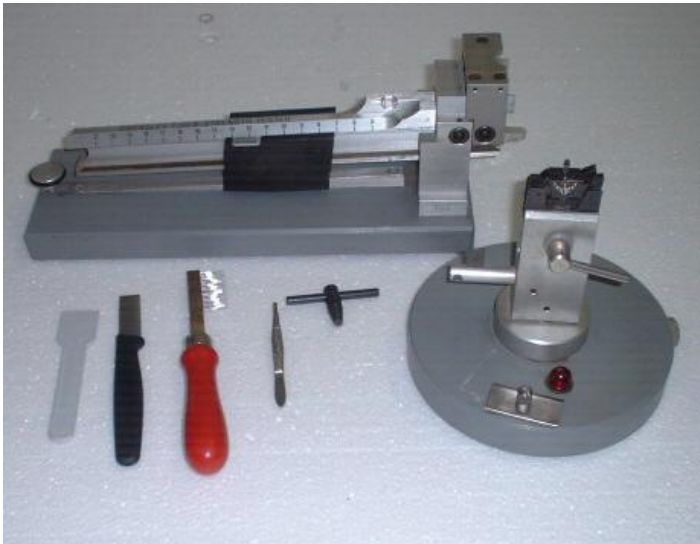

Pevnost svazku vláken

- ❑ přístroj Pressley Tester typ F 215
  - ❑ rychlá měřící metoda, linky HVI
  - ❑ primárně postaveno pro analýzu bavlněných vláken
  - ❑ **Norma ČSN 80 0235 (zrušena, mod. ISO 3060:1974)**

"Textilní materiály: BAVLNA: Zjišťování pevnosti plochých svazků"

Pressley Tester - postup

- ❑ Pročesání svazku
- ❑ Vložení do čelistí
  - ❑ vyjímatelné upínací čelisti o celkové tloušťce 11,8 mm s distanční vložkou 3,2 mm
- ❑ Uzavření a utažení čelistí
- ❑ Odříznutí svazku
- ❑ Vložení čelistí do přístroje
- ❑ Odtržení
- ❑ Otevření čelistí
- ❑ Zvážení svazku
- ❑ Stanovení hodnoty **Pressley Index PI**

$$PI = \frac{\textit{síla [lb]}}{\textit{hmotnost svazku [mg]}}$$

- ❑ Nulová upínací délka, délka svazku 11,8 mm

$$F_r [\text{cN/tex}] = PI [\text{lb/mg}] \cdot 5,36$$

- ❑ Upínací délka 3,2 mm, délka svazku 15 mm

$$F_r [\text{cN/tex}] = PI [\text{lb/mg}] \cdot 6,80$$

Pevnost přízí (nití) v tahu

□ Norma ČSN EN ISO 2062 (80 0700)

"Textilie – Nitě na návinech – Zjišťování pevnosti a tažnosti jednotlivých nití při přetrhu pomocí přístroje s konstantní rychlostí prodloužení (CRE)"

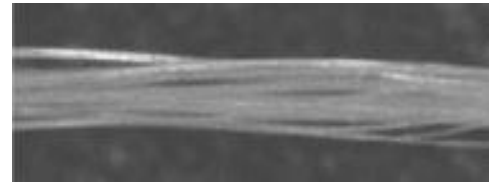
- Klimatické podmínky:
  - $T = 20 \text{ }^\circ\text{C}$, $\varphi = 65 \%$
- Upínací délka $l_0 = 500 \text{ mm}$
  - nebo 250 mm dle rozsahu přístroje nebo dohody zúčastněných stran
- Rychlost $100 - 500 \text{ mm/min}$
- Předpětí
  - Klimatizovaný vzorek $0,5 \pm 0,1 \text{ cN/tex}$
  - Mokrý vzorek $0,25 \pm 0,05 \text{ cN/tex}$

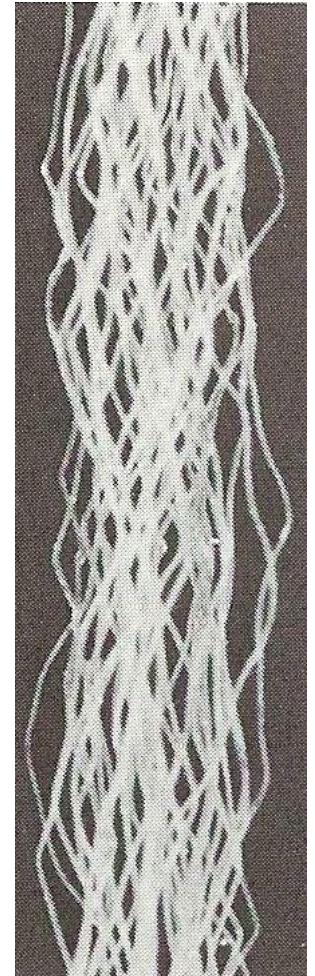
Bezzákrutový multifilament

- ❑ Doporučeno udělit zákrut (ochrana x prokluzu)
- ❑ 60 ± 1 z/m nitě pod 220 tex
- ❑ 30 ± 1 z/m nitě nad 220 tex

Tvarované nitě

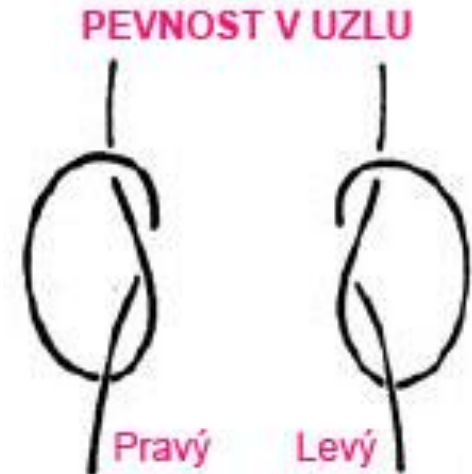
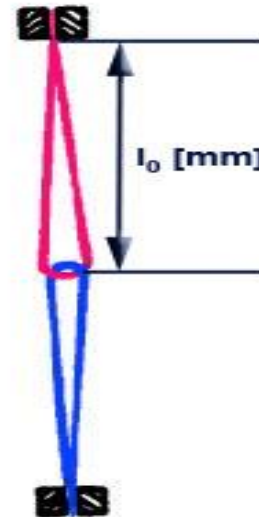
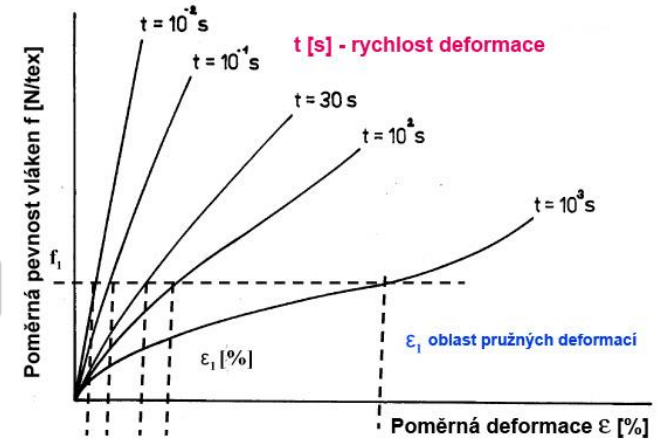
- ❑ Předpětí k odstranění zkadeření, ***ne! napětí nitě!***
- ❑ $2,0 \pm 0,2$ cN/tex pro PES a PAD nitě
- ❑ $1,0 \pm 0,1$ cN/tex pro AC, TAC a VS nitě
- ❑ $0,5 \pm 0,05$ cN/tex pro nitě s dvojí sráživostí nebo tvarované vzduchem, kromě kobercových nití hrubších než 50 tex

Speciální namáhání délkových textilií

- ❑ Namáhání ve vysušeném stavu
  - ❑ pevnost za sucha $f_s = F_s/F \cdot 10^2$ [%]
- ❑ Namáhání v mokrém stavu
  - ❑ pevnost za mokra $f_m = F_m/F \cdot 10^2$ [%]
  - ❑ ba, ln, kn (+ až 120 %),
Vs (- 50%) syn (- 10%)
- ❑ Pevnost ve smyčce
  - $f_{sm} = F_{sm}/(2F) \cdot 10^2$ [%]
- ❑ Pevnost v uzlu
  - $f_U = F_U/F \cdot 10^2$ [%]
- ❑ Různé rychlosti zatěžování
- ❑ Vliv teploty

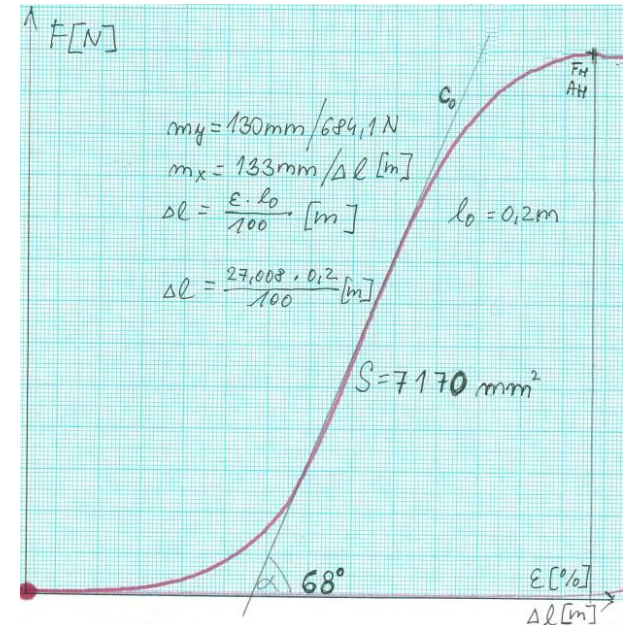
Normy pro speciální vlákna

- ❑ **ČSN EN ISO 10618** "Uhlíková vlákna – Stanovení tahových vlastností příze impregnované pryskyřicí"
- ❑ **ČSN EN ISO 1421** "Textilie povrstvené pryží nebo plasty – Stanovení pevnosti a tažnosti" – normováno pro nekovové vazací pásy
- ❑ Textilní sklo – nitě – pevnost a tažnost se testuje dle normy **ISO 3341:2000 "Textile glass – Yarns - Determination of breaking force and breaking elongation"** – dosud nezavedena v ČSN
- ❑ **ČSN EN ISO 9163** "Textilní sklo – Roving - Příprava zkušebních těles a stanovení pevnosti v tahu impregnovaných rovingů"

Tahová pevnost plošných textilií

- ❑ Definice je shodná s mechanickými vlastnostmi vláken, přízí a nití
- ❑ Mechanická namáhání plošných textilií v hotových výrobcích se odehrávají v oblasti malých deformací
- ❑ **ČSN EN ISO 13934 "Textilie – Tahové vlastnosti plošných textilií – Část 1-2"**
  - ❑ Část 1: Zjišťování maximální síly a tažnosti při maximální síle pomocí metody **Strip**
  - ❑ Část 2: Zjišťování maximální síly pomocí metody **Grab**

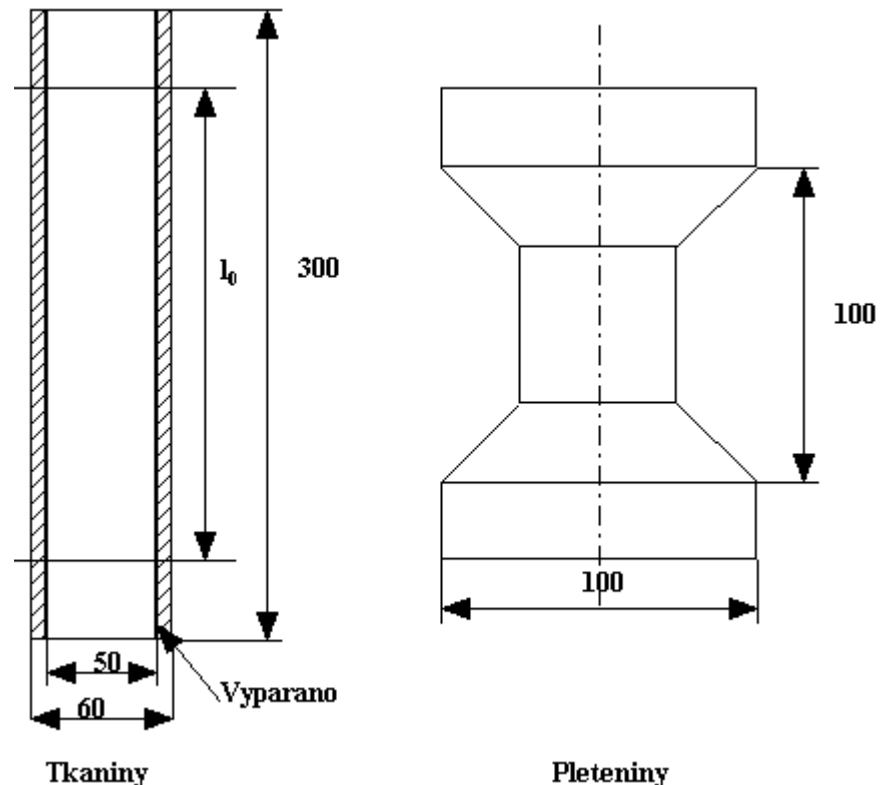

Tahová pevnost plošných textilií

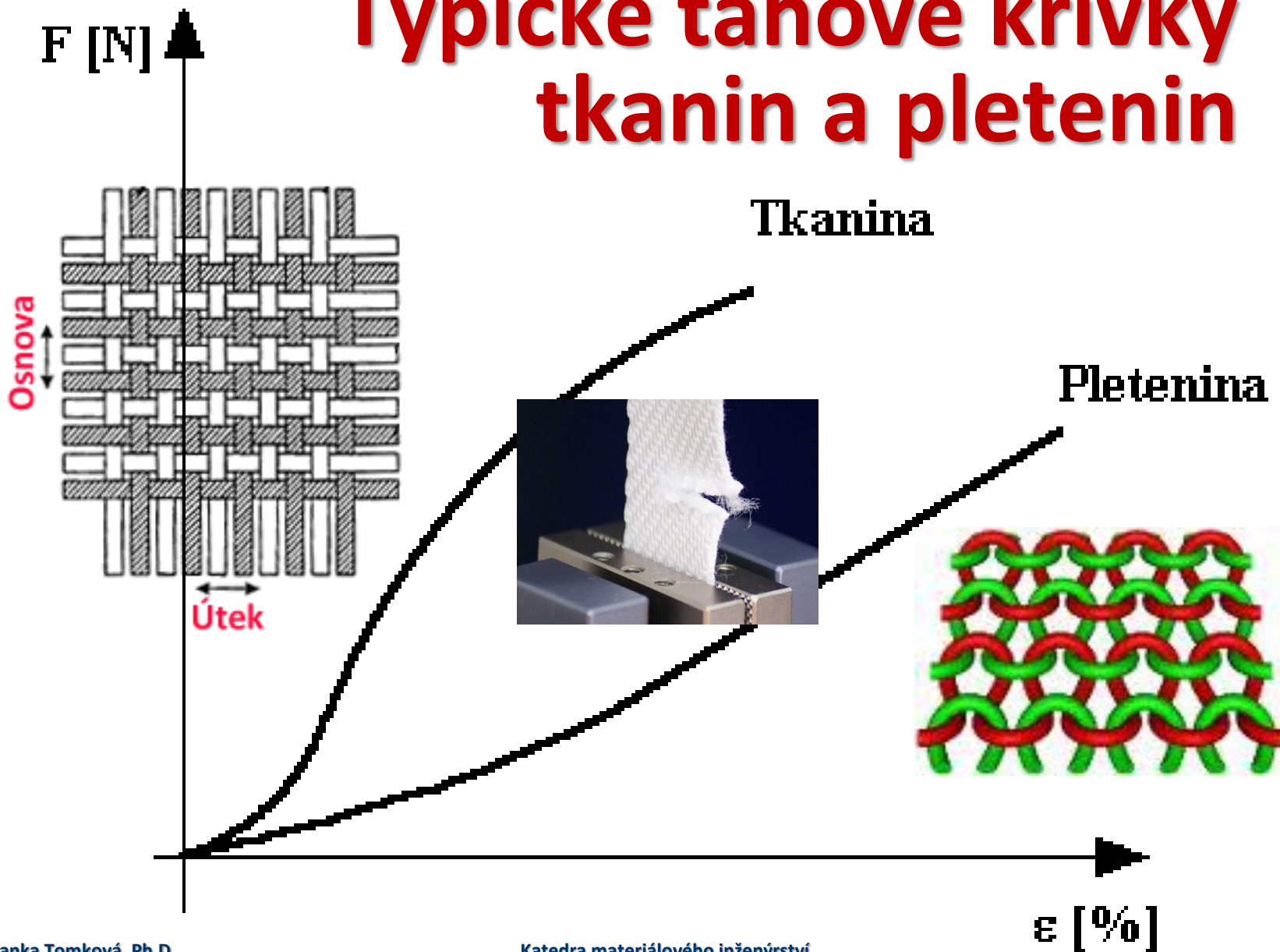
□ ČSN EN ISO 13934 "Textilie – Tahové vlastnosti plošných textilií – Část 1 – Strip..."

- Tvar vzorků
- Část 1: Zjišťování maximální síly a tažnosti při maximální síle pomocí metody Strip
- Čelisti stejné šířky

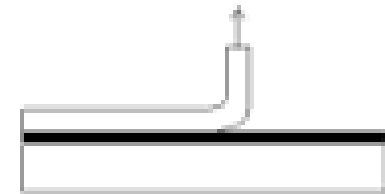
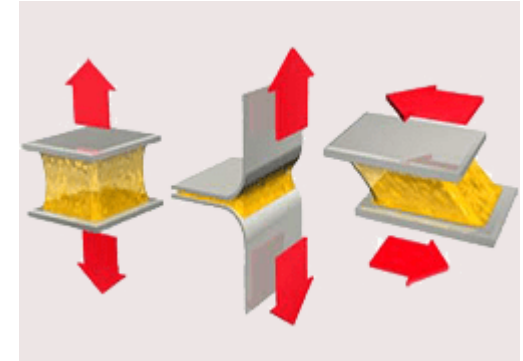
Typické tahové křivky tkanin a pletenin

Speciální typy namáhání plošných textilií

- ❑ **Pevnost v natržení a v dalším trhání**
- ❑ **Pevnost ve vytržení**
- ❑ **Pevnost švů a posun nití ve švu**
- ❑ **Pevnost ve lpění vrstev**
- ❑ **Textilie povrstvené pryží nebo plasty**
⇒ Stanovení pevnosti a tažnosti
- ❑ **Geotextilie** ⇒ Tahová zkouška na širokém proužku
- ❑ **Podlahové textilie** ⇒ zjišťování pevnosti zakotvení vlasu
- ❑ **Pevnost a tažnost netkaných textilií**
- ❑ **Rybářské sítě**

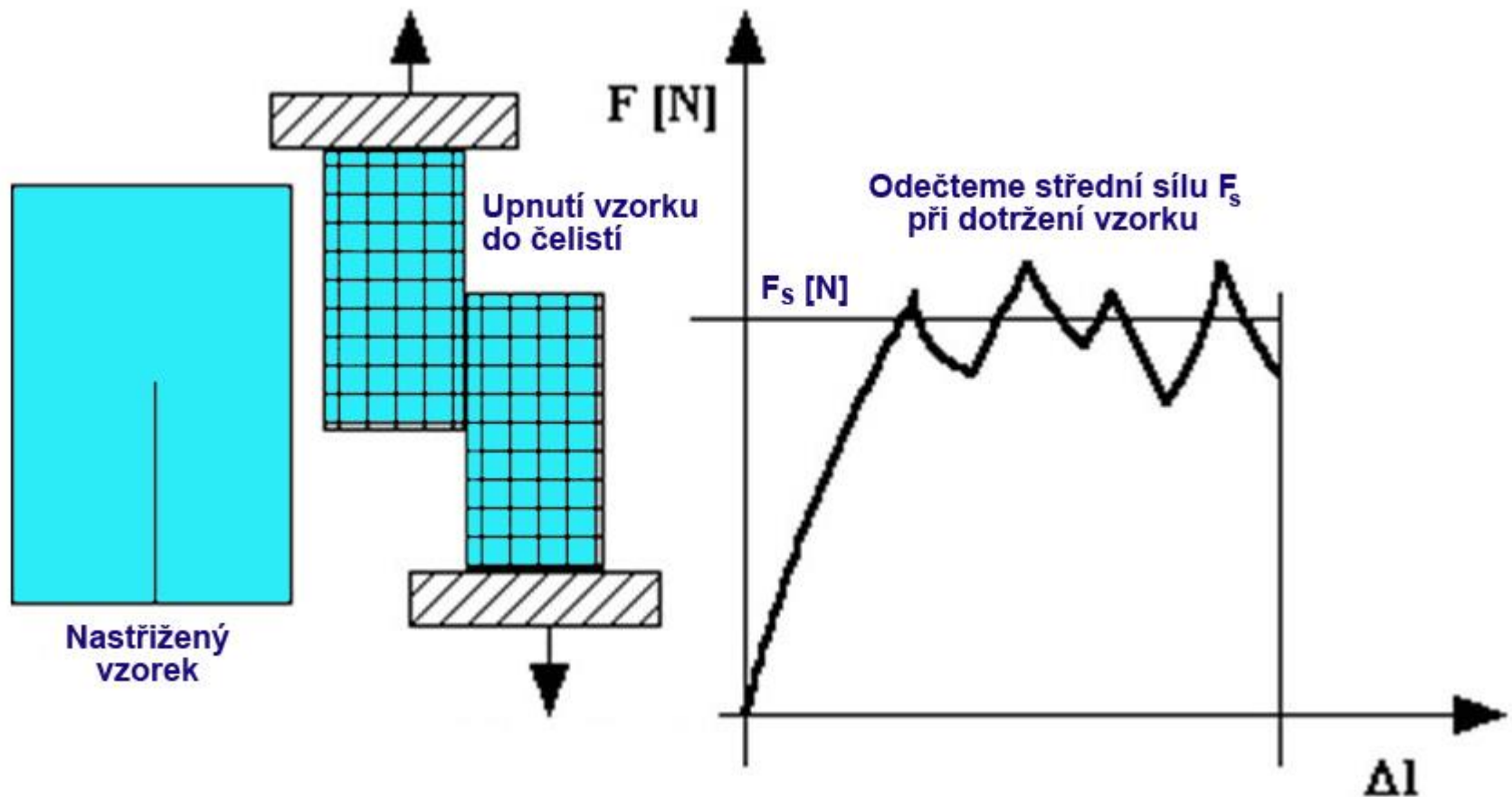

Pevnost v natržení a dalším trhání

- ❑ Jak se textilie bude chovat po nastřižení a následném zašití do šitého výrobku
- ❑ **ČSN EN ISO 13937 "Textilie – Vlastnosti plošných textilií při dotržení – Část 1 – 4"**
  - ❑ Část 1: Zjišťování síly při dotržení pomocí balistického kyvadla (Elmendorf)
  - ❑ Část 2: Zjišťování síly při dotržení u zkušebních vzorků ve tvaru ramen (metoda s jedním nastřižením)
  - ❑ Část 3: Zjišťování síly při dotržení u zkušebních vzorků ve tvaru křídel (metoda s jedním nastřižením)
  - ❑ Část 4: Zjišťování síly při dotržení u zkušebních vzorků ve tvaru jazýčku (metoda s dvojím nastřižením)

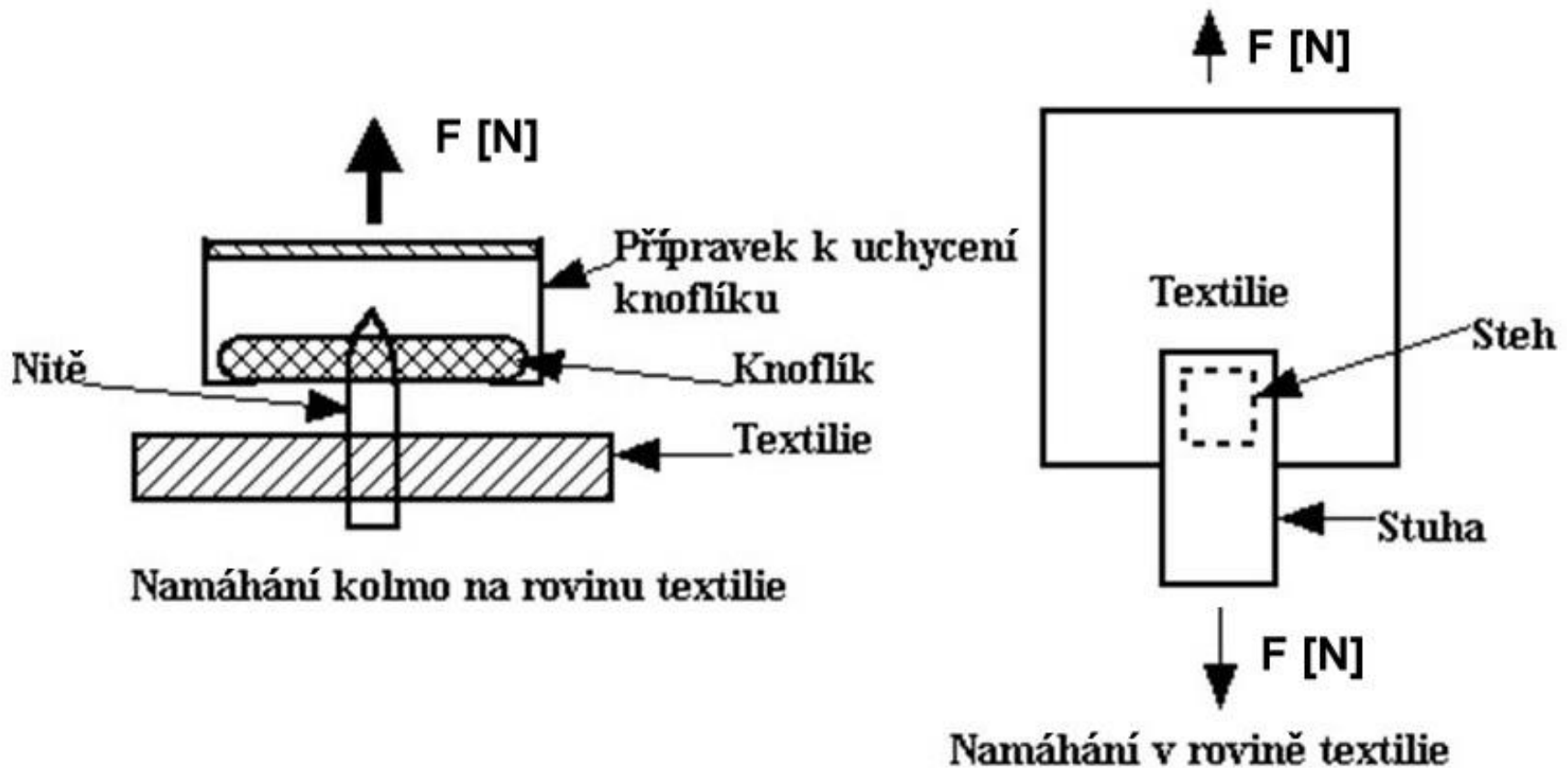

ČSN EN ISO 13937 "Textilie – Vlastnosti plošných textilií při dotržení – Část 2: Zjišťování síly při dotržení u zkušebních vzorků ve tvaru ramen (metoda s jedním nastřížením)"

Pevnost ve vytržení

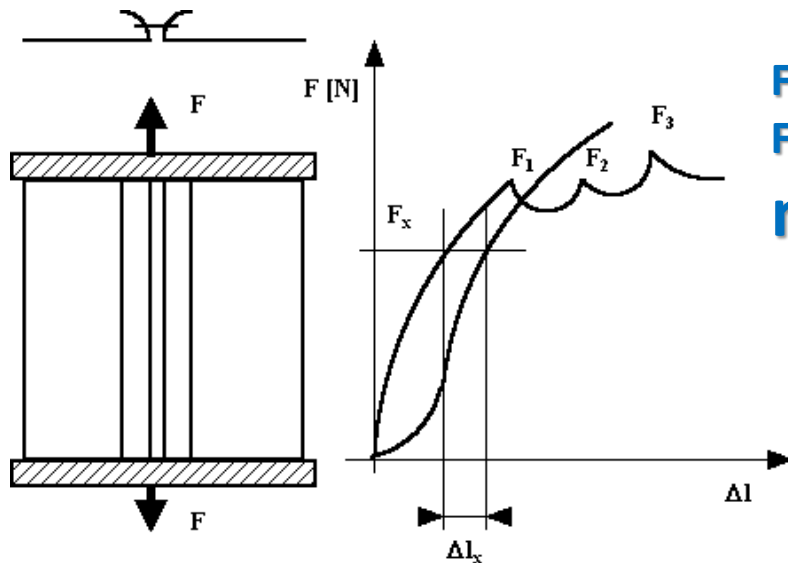

Pevnost švů a posun nití ve švu

- ❑ **ČSN EN ISO 13935** "*Textilie - Tahové vlastnosti švů plošných textilií a konfekčních výrobků – Část 1-2*"
  - ❑ Část 1: Zjišťování maximální síly do přetrhu švu metodou Strip
  - ❑ Část 2: Zjišťování maximální síly do přetrhu švu metodou Grab
- ❑ Šev může být namáhán:
  - ❑ Ve směru podélném (směr šití švu)
  - ❑ Ve směru příčném (směr kolmý na směr šití švu)
  - ❑ Ve směru obecném
  - ❑ Všechny druhy namáhání švu se při používání hotového výrobku vyskytují a ovlivňují okolí švu (např. u pletenin pouštění oček)

Pevnost švu v podélném směru

F_s [N] – pevnost sešitého vzorku
 F [N] – pevnost nesešitého vzorku
 η_s [%] – účinnost švu

$$\eta_s = F_s / F \cdot 10^2 [\%]$$

Pevnost švu v příčném směru

- ❑ Příčné namáhání švu způsobuje poškození nití v celé šířce vzorku
- ❑ Vyhodnocuje se **účinnost švu η_s [%]**
  - ❑ Je doporučováno, aby se účinnost švu pohybovala do 80 %
  - ❑ Při tomto způsobu namáhání dochází k posunutí nití v okolí švu

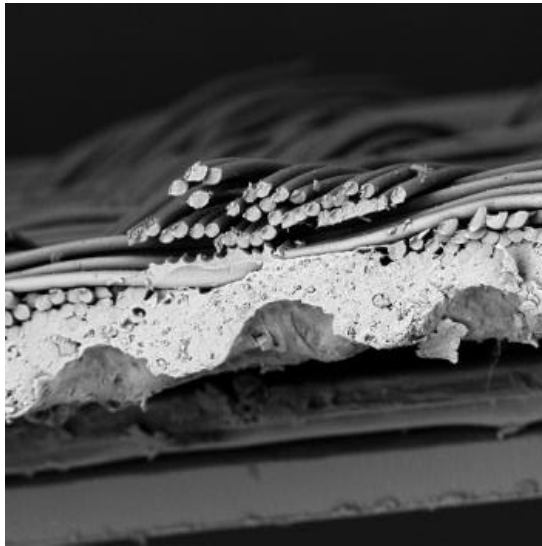

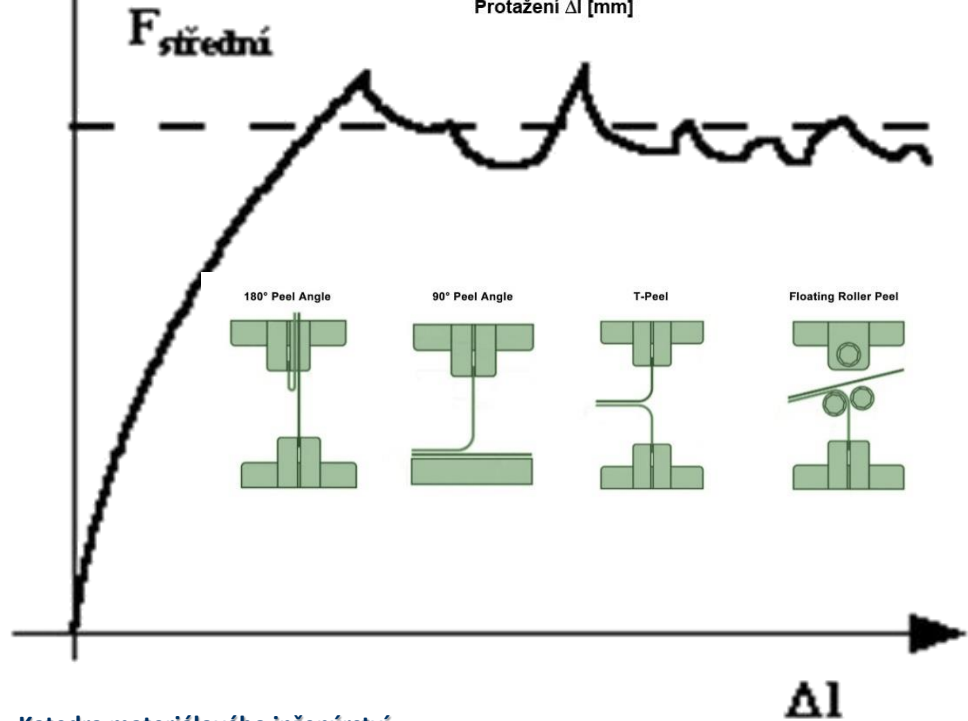
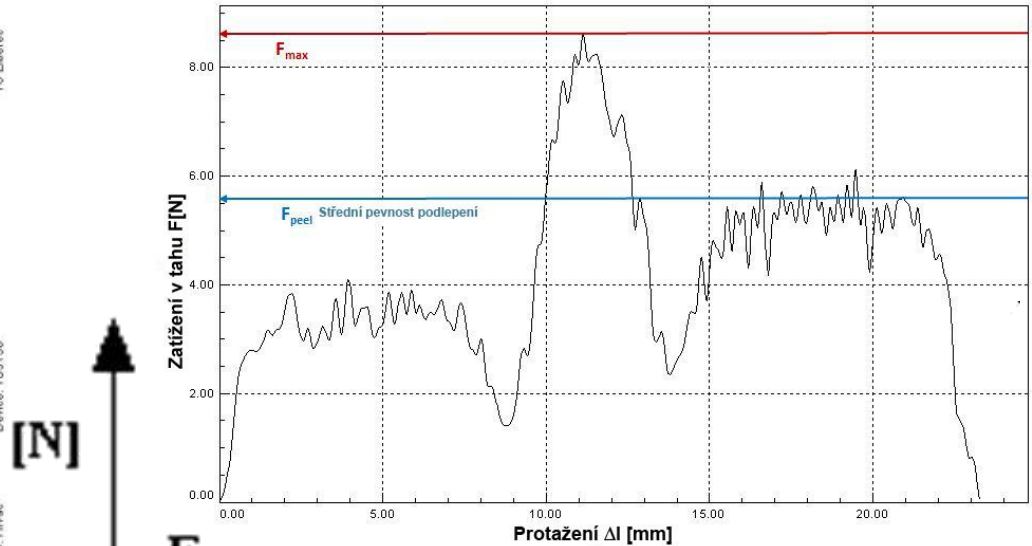
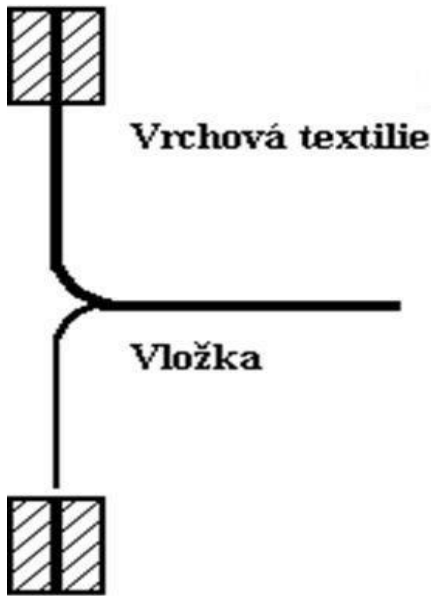
Pevnost Ipění vrstev

- ❑ **ČSN EN ISO 2411 (80 0830) "Textilie povrstvené pryží nebo plasty – Zjišťování přilnavosti povrstvení"**
- ❑ Pevnost ve Ipění vrstev se uplatňuje při
  - ❑ podlepování vrchového materiálu podlepovací vložkou
  - ❑ opatření vrchní textilie zátěrem, např. PUR pěnou nebo PVC
  - ❑ dalších způsobech vyztužování

SEM MAG: 200 x
HV: 20.0 kV
VAC: HV/ac
DET: BE Det + SE Det
DATE: 05/08/13
Device: TFS130
Vega ©Tescan
TU Liberec

Další samostatné normy

- ❑ **ČSN EN ISO 1421 (80 4627)**
"Textilie povrstvené pryží nebo plasty – Stanovení pevnosti a tažnosti"
- ❑ **ČSN EN ISO 10319 (80 6125)**
"Geotextilie - Tahová zkouška na širokém proužku"
- ❑ **ČSN 80 4408**
"Podlahové textilie – zjišťování pevnosti zakotvení vlasu"
- ❑ **ČSN EN 29073-3 (80 6133)**
"Textilie. Zkušební metody pro netkané textilie. Část 3: Zjišťování pevnosti v tahu a tažnosti"
- ❑ **ČSN EN ISO 1806 (80 6415)**
"Rybářské sítě - Zjišťování pevnosti ok sítovin"